

Ks. Ireneusz Celary
Uniwersytet Śląski, Katowice

Obraz małżeństwa sakramentalnego w misteriach Chrystusa w myśli teologicznej Jana Pawła II i Benedykta XVI

Człowiek staje się odzwierciedleniem Boga nie tyle w akcie samotności, ale przede wszystkim w akcie komunii. Jest bowiem „od początku” nie tylko obrazem, w którym odzwierciedla się „samotność” panujące nad światem Boga, ale niezgłębiona istotowo Boska Komunia Osób¹. Przez „komunię osób” należy tutaj rozumieć „istnienie osoby *dla* osoby”, to znaczy „bytowanie we wzajemnym *dla*, w relacji wzajemnego daru”². Tak skonstruowane pojęcie „komunii”, która powstaje poprzez bezinteresowny dar z siebie, odnosi papież Jan Paweł II, a po nim również Benedykt XVI, do małżeństwa, ponieważ jako szczególny rodzaj komunii osobowej posiada ono walor „podobieństwa do Boga”. W konsekwencji w strukturę obrazu Boga w człowieku włączone jest także każde małżeńskie zjednoczenie mężczyzny i kobiety, które posiada – zdaniem Jana Pawła II – „ściśle teologiczny wymiar sakramentalny”, potwierdzony przez św. Pawła (por. Ef 5, 29–32)³.

Używając słowa „obraz”, nie chcemy jednak tutaj wyrazić jedynie pewnej analogii istniejącej pomiędzy więzią małżeńską mężczyzny i kobiety a Bogiem (względnie wspólnotą Osób Boskich), ale chodzi nam o ukazanie bardzo ścisłej więzi i zależności małżeństwa od Boga, a nawet obecności Boga we wspólnocie małżeńskiej. Wchodząc też w obszar problematyki relacji: „małżeństwo sakramentalne a Bóg”, opieramy się

¹ Jan Paweł II, *Mężczyzną i niewiastą stworzył ich. O Jana Pawła II teologii ciała*, [w:] *Jan Paweł II naucza, t. I*, red. T. Styczeń, Lublin 2001, s. 40.

² Tamże, s. 40 i 53.

³ Tamże, s. 41.

nie tylko na Starym Testamencie, ale korzystamy przede wszystkim z Nowego Przymierza, w którym zwłaszcza św. Paweł (zob. Ef 5, 21–33) ujmuje relacje Chrystus – Kościół (Oblubieniec – Oblubienica) w kategorii małżeństwa i na fundamencie tej więzi oblubieńczej daje później małżonkom wskazania moralne.

Poprzez naśladowanie Chrystusa małżeństwo staje się zatem obrazem, odbiciem i podobieństwem mistycznej jedności Chrystusa z Kościołem⁴. Stosunek ziemskiego małżeństwa do związku Chrystusa z Kościołem należy określić z teologiczno-biblijnego punktu widzenia jako „realną i konstytutywną” partycypację. Małżeństwo nie jest czymś, co znajduje się na zewnątrz zbawczego dzieła Chrystusa, lecz jest „miejscem”, gdzie to zbawcze dzieło przyjmuje widzialny kształt. Małżonkowie winni więc odtwarzać to, w czym bytowo uczestniczą. Więzy ontologicznej winna odpowiadać ich właściwa postawa egzystencjalna.

To zagadnienie dobitnie akcentuje Jan Paweł II w adhortacji *Familiaris consortio*, w której czytamy, że: „Małżeństwo we właściwy sobie sposób jest rzeczywistym znakiem zbawienia. Zaślubieni, jako małżonkowie uczestniczą w nim we dwoje, jako para, do tego stopnia, że pierwszym i bezpośrednim skutkiem małżeństwa nie jest sama łaska nadprzyrodzona, ale chrześcijańska więź małżeńska, komunია dwojga typowo chrześcijańska, ponieważ przedstawia tajemnicę Wcielenia Chrystusa i tajemnicę Jego Przymierza”, czyli Paschy⁵.

To ogólne stwierdzenie papieża Jana Pawła II kieruje więc naszą uwagę na dwie prawdy: powiązanie małżeństwa z tajemnicą Wcielenia oraz z tajemnicą Paschy. Tak teologicznie, jak i antropologicznie rozumiana istota małżeństwa sakramentalnego obecna jest w nauczaniu dwóch ostatnich papieży. W poniższym referacie zajmiemy się omówieniem wyżej postawionego tematu.

1. Obraz małżeństwa sakramentalnego w tajemnicy Wcielenia

W teologicznej refleksji nad małżeństwem, które – jak podkreśla Benedykt XVI – jako przymierze miłości⁶ jest sakramentalnym symbolem przymierza Boga z ludzkością, należy najpierw zwrócić uwagę na to,

⁴ Por. Baltensweiler, *Die Ehe In Neuen Testament. Exegetische Untersuchungen über Ehe, Ehelosigkeit und Ehe scheidung*, Zürich 1967, s. 229.

⁵ Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska „Familiaris consortio”*, [w:] *Adhortacje apostolskie Ojca świętego Jana Pawła II*, Kraków 1996 [t. I, nr 13].

⁶ Zob. Benedykt XVI, *Rodzina niezastąpionym dobrem dla narodów*, „L'Osservatore Romano” 2006, nr 9–10, s. 15.

że w sposób fundamentalny małżeństwo włączone zostało w zbawczą tajemnicę Chrystusa⁷. Objawienie pierwotnej prawdy o małżeństwie dokonało się w Nim samym, w Jego bosko-ludzkim bycie, w tajemnicy Jego Wcielenia i Paschy.

Ten sakramentalny wymiar małżeństwa, zakorzeniony we Wcieleniu Odwiecznego Słowa, tj. w misterium zjednoczenia się Chrystusa z ludzkością, nie jest jednak dostatecznie zaakcentowany we współczesnej teologii, ponieważ na pierwszy plan wysuwa się tutaj tajemnica paschalna. To zagadnienie uwypuklił dopiero Jan Paweł II, pisząc, że komunია małżeńska „przedstawia tajemnicę wcielenia Chrystusa i tajemnicę Jego Przymierza”⁸. Jan Paweł II nawiązał w ten sposób do myśli patrystycznej i teologii średniowiecza.

Dla Ojców Kościoła, oblubieńcza relacja: Chrystus-Kościół, stanowiła centralną kategorię teologiczną⁹. W świetle Wcielenia więź Chrystusa z Kościołem ukazuje się bowiem jako misterium miłości, w którym Syn Boży prawdziwie poślubia ludzkość w ciele oraz jednoczy się z nią nierozzerwalnie. Mówiąc „tak” dla wszystkich obietnic Starego Przymierza (por. 1 Kor 1, 10), realizuje również te, które dotyczyły oblubieńczego przymierza z ludźmi, i w ten sposób zawiera z ludzkością małżeństwo, którego proroczym symbolem było „jedno ciało” pierwszej pary małżeńskiej (por. Rdz 2, 23). Według Orygenesza mężczyzna, który „opuszcza ojca i matkę” to nikt inny, tylko sam Chrystus, który opuszcza Ojca Niebieskiego i Matkę (tj. Niebieskie Jeruzalem), by połączyć się w jedno ciało z Kościołem¹⁰. Natomiast dla św. Augustyna „Słowo jest Oblubieńcem, a Oblubienicą ciało ludzkie”¹¹.

Również w teologii scholastycznej, w sygnifikacji małżeństwa spotkać się możemy z nowym akcentem. Dla takich teologów, jak św. Tomasz z Akwinu czy św. Bonawentura, konsens małżeński – oznacza duchowe zjednoczenie Chrystusa z Kościołem przez miłość, natomiast cielesne współżycie małżonków jest obrazem nierozzerwalnej, cielesnej wspólnoty Chrystusa z Kościołem, zaistniałej we Wcieleniu Chrystusa przez przyjęcie natury ludzkiej w jednościi osoby. W okresie potrydencim natrafiamy z kolei na jeszcze inny akcent tego symbolizmu, który

⁷ Por. K. Rahner, *Die Ehe als Sakrament*, „Theologisches Jahrbuch” 1971, nr 14, s. 274–275.

⁸ Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska „Familiaris consortio”*, nr 13.

⁹ Por. P. Visentin, *La sacramentalità del matrimonio nella teologia dei Padri*, „Studia Patavina” 1958, nr 3, s. 330–334.

¹⁰ *Comment. In Math. 14, 17*, [w:] *Patrologiae cursus completus. Series graeca*, Paris 1857–1866, wyd. J.P. Migne, 13, 1231.

¹¹ *In Joan. 8, 4*, [w:] *Patrologiae cursus completus. Series Latina*, Paris 1878–1890, wyd. J.P. Migne, 35, 1452.

twierdzi, że małżeństwo, a ściślej mówiąc – cielesne zjednoczenie małżonków, oznacza unię hipostatyczną, czyli zjednoczenie dwóch natur w Chrystusie¹².

Po Soborze Watykańskim II teologia małżeństwa, jak już to wyżej zostało powiedziane, nie podjęła tego wymiaru symbolizmu, a szkoda, ponieważ mógłby on stanowić poważne źródło inspiracji dla duchowości małżeńskiej. Prawda o zjednoczeniu w jednej osobie Syna Bożego dwóch natur (boskiej i ludzkiej) pod pewnym względem może być wzorem dla małżonków, których więź ma prowadzić do powstania „komunii osób”. Jeśli bowiem małżeństwo przedstawia tajemnicę Wcielenia, małżonkowie powinni ze wszystkich sił dążyć z jednej strony do najpełniejszego zjednoczenia w sferze myśli, woli, uczuć, ciała i działania, a z drugiej do zachowania własnej tożsamości osobowej, z czym łączy się wymóg uszanowania duchowych i psychicznych odrębności współmałżonka. Zwrócił na to uwagę Benedykt XVI podczas spotkania z młodzieżą w Saõ Paulo w 2007 roku, kiedy – mówiąc o wzajemnym poszanowaniu się w małżeństwie – przypomniał młodym ludziom, że tylko prawdziwa miłość „będzie coraz bardziej szukała szczęścia drugiej osoby, będzie się o nią coraz bardziej troszczyła, będzie się poświęcała i pragnęła »być dla« niej i tym samym będzie coraz wierniejsza, nierozrwalna i owocna”¹³.

Bardzo istotne dla duchowości małżeńskiej mogłoby się okazać również podjęcie średniowiecznej symboliki aktu małżeńskiego, przedstawiającego cielesne zjednoczenie Chrystusa z Kościołem w tajemnicy Wcielenia. Także i cielesność stanowi bowiem – zdaniem Jana Pawła II – niewidzialny „nośnik” świętości, łaski i Bożego obdarowania w świecie. Nie jest zatem ludzkie ciało w jego płciowej odmienności (jako męskość i kobiecość), a zarazem komplementarności (staną się dwoje jednym ciałem) jedynie jakąś przypadłością, pewnym nieistotnym dodatkiem do nieśmiertelnej duszy, ale nieodzownym elementem (można powiedzieć: warunkiem), aby w nim i przez nie odwieczny plan zbawienia mógł się w zamierzonym przez Boga kształcie urzeczywistniać, czyli również uwidocznić¹⁴. Rdzeniem tej tajemnicy był „dar miłości” Słowa Bożego wcielającego się w ludzkość. Dlatego papież Benedykt XVI potwierdzi, że w konsekwencji każde zjednoczenie małżeńskie jako symbol tamtego

¹² Zob. K.F. Lynch, *The Theory of Aleksander of Hales of the efficacy of the sacrament of matrimony*, „Franciscan Studies” 1951, nr 11, s. 103-104.

¹³ Benedykt XVI, *Posyłam was z wielką misją ewangelizowania chłopców i dziewcząt* (10 V 2007), „Sprawy Rodziny” 2007, nr 2, s. 39.

¹⁴ Por. Jan Paweł II, *Mężczyzną i niewiastą...*, s. 67.

wydarzenia zbawczego winno stawać się zawsze autentycznym darem miłości¹⁵.

Inkarnacyjny symbolizm małżeństwa można wydedukować z istoty sakramentu. W nauczaniu papieża Jana Pawła II małżeństwo oraz ekonomia sakramentalna jawią się jako rzeczywistości współzależne¹⁶. Papież przypomina, że tajemnica Wcielenia wkorzeniła Boga w naturę ludzką, a więc również w ciało. W ten sposób ludzkie ciało Chrystusa stało się widzialnym znakiem obecności Boga oraz prototypem dla wszystkich skutecznych znaków łaski, które nazywamy sakramentami. Rzeczywistość nadprzyrodzona staje się poprzez sakramentalne przymierze małżeńskie udziałem całego człowieka, nie wyłączając jego cielesności¹⁷. „W ten sposób – pisze Karol Wojtyła – każdy sakrament z samej swojej istoty jakby odtwarza wcielenie w pewnym pomniejszonym wymiarze, w skali osoby lub też – gdy chodzi o małżeństwo – dwu osób”¹⁸. Jak każdy sakrament, tak również małżeństwo odtwarza zatem tajemnicę Wcielenia i jednocześnie niejako przedłuża ją i rozszerza. Tylko bowiem w jedności z Bogiem, który stworzył mężczyznę i kobietę jako „jedno ciało”, mogą ci dwoje stworzyć prawdziwą jedność komunijną i być dla siebie wzajemnie i całej ludzkości pełnym darem¹⁹.

Inkarnacyjny wymiar symboliki małżeństwa prowadzi wreszcie w konsekwencji do dostrzeżenia jej aspektu maryjnego, również niemal nieobecnego we współczesnej teologii małżeństwa²⁰. Zjednoczenie Boga z ludzkością we Wcielonym Słowie i poślubienie przez Słowo w akcie Wcielenia Oblubienicy – Kościoła dokonało się w łonie Maryi Dziewicy. Stało się to mocą Ducha Świętego, ale nieodzownym warunkiem tego wydarzenia było owo *fiat* („niech mi się stanie”) Maryi, wyrażające całkowite posłuszeństwo wiary oraz oddanie swej cielesności na służbę Bożym planom zbawienia²¹. Jan Paweł II, w odniesieniu do Maryi, użyje więc zwrotu „oblubienica Ducha Świętego”, chcąc wyrazić przy tym jej

¹⁵ Zob. Benedykt XVI, *Bóg jest miłością i dawcą życia*, „L'Osservatore Romano” 2007, nr 1, s. 27 n.

¹⁶ Por. A. Pyka, *Małżeństwo w Jana Pawła II interpretacji ekonomii sakramentalnej*, [w:] *Sens i wartość sakramentu małżeństwa*, red. A. Czaja, M. Wyzlic, Lublin 2008, s. 14–15.

¹⁷ Zob. S. Szczerek, *Postęga rodzinie w nauczaniu Jana Pawła II*, Sandomierz 2006, s. 50–51.

¹⁸ K. Wojtyła, *Aby Chrystus się nami posługiwał*, Kraków 1979, s. 417.

¹⁹ Tenże, *Rodzina jako „Communio personarum”*. *Próba interpretacji teologicznej*, „Ateneum Kapłańskie” 1974, z. 2, s. 347–361.

²⁰ Por. J. Bajda, *Teologia Synodu na temat rodziny chrześcijańskiej*, „Ateneum Kapłańskie” 1981, z. 7, s. 28.

²¹ Por. E. Ozorowski, *Małżeństwo*, [w:] *Słownik małżeństwa i rodziny*, red. E. Ozorowski, Warszawa–Łomianki 1999, s. 226.

bezgraniczne oddanie się Bogu²². Włączenie miłości małżeńskiej w taką postawę zawierzenia Bogu, całkowicie i bez granic, oznacza – dla Benedykta XVI – uświęcenie ich miłości oraz uzdolnienie do miłowania na wzór Chrystusa²³.

Istotą chrześcijańskiego życia jest bowiem „bycie w Chrystusie” (por. Rz 6, 5). Podwójne określenie św. Pawła: „z Chrystusem i w Chrystusie” (Rz 6, 4–11) – wyraża autentyczne przeobrażenie człowieka, jakby nowe jego narodzenie, przez które zostaje on żywotnie wszczepiony w Chrystusa w najgłębszym wnętrzu swojego jestestwa. To wszczępienie w Chrystusa dokonało się najpierw w Maryi i to w takim stopniu, że stało się ono Wcieleniem Chrystusa w Maryję, która stała się Jego Matką²⁴. Te „wzorczość” relacji Maryi do Chrystusa odnieść należy zatem do poszczególnych chrześcijan oraz do małżonków jako „komunii osób”, dla których Maryja, jak podkreśla Jan Paweł II, „jawi się [...] jako wzór życia rosnącego ku pełnej dojrzałości”²⁵. Benedykt XVI, w zakończeniu swojej encykliki *Deus Caritas est*, też zachęca małżonków do takiej postawy na wzór Maryi, prosząc ją: „Święta Maryjo, Matko Boża, [...] Pokaż nam Jezusa. Prowadź nas ku Niemu. Naucz nas, jak Go poznawać i kochać, abyśmy również mogli stać się zdolni do prawdziwej miłości i być źródłami wody żywej w spragnionym świecie”²⁶.

To doskonałe posłuszeństwo Maryi wobec woli Boga, Jej współdziałanie z Duchem Świętym oraz ścisła więź z wcielającym się w jej łonie Słowem, stanowi zatem niewyczerpane źródło implikacji dla duchowości małżeńskiej, która jako duchowość w pełni chrześcijańska nie może nie być znaczone rysami maryjnymi²⁷. „Kontemplując Boskie Macierzyństwo Maryi – małżonkowie powinni, zdaniem Jana Pawła II – [...] zwracać się z wielką ufnością – ku zadaniom małżeństwa i rodzicielstwa, ku godności sakramentu Małżeństwa i ku wielkości posłannictwa katolickich rodziców”²⁸. „U Niej możemy wszyscy – podkreśla z kolei Benedykt XVI – kobiety i mężczyźni – odzyskać ten spokój i głębokie

²² Por. Jan Paweł II, *Encyklika „Redemptoris Mater”*, Watykan 1987, nr 26.

²³ Por. Benedykt XVI, *Rodzina niezastąpionym dobrem...*, s. 14.

²⁴ Por. M. Sicari, „Witaj, łono Bożego Wcielenia”, „Communio” 1983, nr 5, s. 65–66.

²⁵ Jan Paweł II, *Maryja wzorem na drodze ku pełnej dojrzałości. Pożegnanie uczestników VI Światowego Dnia Młodzieży (Częstochowa, 15 VIII 1991)*, „L'Osservatore Romano” 1991, nr 8, s. 31.

²⁶ Benedykt XVI, *Encyklika „Deus Caritas est”*, Kraków 2006, s. 18.

²⁷ Por. A. Czaja, *Sakramentalne małżeństwo w świetle encykliki Benedykta XVI „Deus Caritas est”*, [w:] *Sens i wartość...*, s. 55–56.

²⁸ Jan Paweł II, *Maria od Pana Jezusa Dobrego Pasterza*, [w:] *Leksykon wypowiedzi Jana Pawła II do Polaków*, Kraków 2006, s. 248.

zaufanie, które uszczęśliwia nas w Bogu i czyni niez mordowanymi w walce o życie”²⁹.

2. Małżeństwo sakramentalne w odkupieńczej ekonomii Chrystusa

Śledząc nauczanie papieży Jana Pawła II oraz Benedykta XVI na temat małżeństwa, należy również wskazać na obecność w nim kolejnego aspektu „ekonomii sakramentalnej”, którym jest odkupieńcze dzieło Chrystusa (zob. Ef 5, 32)³⁰. W adhortacji *Familiaris consortio* Jan Paweł II podkreśla, że „małżeństwo ochrzczonych staje się [...] rzeczywistym znakiem nowego i wiecznego Przymierza zawartego we Krwi Chrystusa”³¹. Związane jest to z pierwotnym zamysłem Boga, który włączył małżeństwo ludzi w doskonale małżeństwo Chrystusa z Kościołem, pieczętując ostatecznie to przymierze w śmierci Chrystusa, w Jego całkowitym wydaniu się dla Oblubienicy – Kościoła³².

Benedykt XVI rozwija tę myśl, zachęcając małżonków do kontemplacji tego misterium Bożej miłości, które dokonało się w Jezusie Chrystusie na Kalwarii³³. Papież przypomina jednak małżonkom, że krzyż, ofiarna śmierć Chrystusa, nie jest końcem, lecz początkiem nowej rzeczywistości. Jego pełny sens zostaje bowiem objawiony w Jego zmartwychwstaniu³⁴. Małżeństwo zatem, będąc znakiem przymierza zawartego we krwi Chrystusa, jest równocześnie znakiem zmartwychwstania, czyli nowego życia, znakiem życia samego Boga, udzielonego przemienionemu i uwielbionemu człowieczeństwu Chrystusa. Skoro więc małżeństwo stanowi szczególnie sposób „istnienia w Chrystusie”, istnienia w Nim „we dwoje”, w takim razie musi ono być również szczególną „nową” formą uczestnictwa w śmierci i zmartwychwstaniu Chrystusa³⁵. Zwrócił na to uwagę Jan Paweł II, pisząc, że małżeństwo chrześcijan „na nowo się włącza w tajemnicę śmierci i zmartwychwstania Chrystu-

²⁹ Benedykt XVI, *O uznanie i obronę równej godności mężczyzny i kobiety* (Angola, 22 marca 2009), „Sprawy Rodziny” 2009, nr 3, s. 23.

³⁰ Zob. Jan Paweł II, *List do rodzin z okazji Roku Rodziny „Gratissimam sane”*, Warszawa 1994; Benedykt XVI, *Rodzice, bądźcie przykładem wiary, nadziei i miłości*, „L’Osservatore Romano” 2006, nr 9-10, s. 17.

³¹ Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska „Familiaris consortio”*, nr 13.

³² Por. A. Pyka, *Małżeństwo w Jana Pawła II...*, s. 25-26.

³³ Por. M.D. Kirby, *Serce Jezusa w teologii Benedykta XVI*, „L’Osservatore Romano” 2006, nr 3, s. 49-52.

³⁴ Por. A. Czaja, *Sakramentalne małżeństwo...*, s. 49.

³⁵ Zob. J. Salij, *Małżeństwo chrześcijan, jako udział w paschalnym misterium Chrystusa*, „Ateneum Kapłańskie” 1970, t. 75, s. 17-28.

sa", oraz że dzięki temu ich „miłość małżeńska doznaje oczyszczenia i uświęcenia”³⁶.

W tym miejscu należy podkreślić, że paschalny wymiar małżeństwa był niemal nieobecny w dawnym rytuale potrydenckim. W liturgii tej żadna formuła eucharystyczna nie nawiązywała w sposób wyraźny do tej tematyki. Zawarta tylko w tekstach mówiących o historii zbawienia oraz tajemnicy oblubieńczego przymierza Boga z Jego ludem i Chrystusa z Kościołem oraz wyrażająca się poprzez liczne pokropienia wodą święconą, w czym widziano odniesienie do wigilii paschalnej, stała się sztuczną oraz naciąganą ideologizacją.

W sposób częściowy wypełnia tę lukę nowe „Ordo Celebrandi Matrimonium” z 1969 roku³⁷. Dokonując bowiem ponownego odkrycia paschalnego wymiaru każdego aktu liturgicznego (zob. KL 47; 61; 102), nowy rytuał włącza obrzęd zawarcia małżeństwa w kontekst celebracji eucharystycznej. Dlatego dzisiaj punktem kulminacyjnym liturgii sakramentu małżeństwa, którą – jak czytamy – w nowych obrzędach zazwyczaj należy sprawować podczas Mszy św.³⁸, powinno być uczestnictwo małżonków w sakramencie ofiary paschalnej – w Eucharystii. Zdaniem Benedykta XVI przepis ten nie może dziwić, gdyż to Eucharystia jest najbardziej trwałą oraz powszechnie dostępną formą uobecniania radykalnego okazania miłości rodzajowi ludzkiemu na Kalwarii. „Eucharystia włącza nas w akt ofiarniczy Jezusa. [...] zostajemy włączeni w dynamikę Jego ofiary”³⁹. Prawdę tę potwierdzają również formuły eucharystyczne, wyraźnie podkreślające misterium śmierci oraz zmartwychwstania Chrystusa zawierającego nowe przymierze⁴⁰, i mówiące o radości⁴¹, którą należy traktować jako „radość paschalną”.

Czerpiąc ze źródła Bożej miłości, również miłość małżeńska, która wpisana jest w krzyż i zmartwychwstanie Pana, powinna więc – zdaniem Benedykta XVI – stapać się z owym Bożym *agape*⁴² tak, by stale żyć umieraniem dla siebie, przekreśleniem swojego egoizmu, poświęceniem, przebaczeniem, przemianą oraz ciągłym zaczynaniem od nowa.

³⁶ Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska „Familiaris consortio”*, nr 56.

³⁷ Por. A.M. Triacca, *La „celebrazione” del matrimonio: aspetti teologico-liturgici. Contributo alla spiritualità sacramentaria e alla pastorale liturgica*, [w:] *Realtà e valori del sacramento del matrimonio*, Roma 1976, s. 121–123.

³⁸ Por. *Obrzędy sakramentu małżeństwa dostosowane do zwyczajów diecezji polskich*, Katowice 1974, nr 6.

³⁹ Benedykt XVI, *Encyklika „Deus Caritas est”*, nr 13.

⁴⁰ Por. *Obrzędy sakramentu małżeństwa*, nr 88 (prefacja).

⁴¹ Tamże, nr 87 (modlitwa nad darami).

⁴² Por. Benedykt XVI, *Encyklika „Deus Caritas est”*, nr 10.

„Miłość jest *Boska* – pisze papież – ponieważ pochodzi od Boga i łączy nas z Bogiem, a ten jednoczący proces przekształca nas w *Miy*, które przewycięża nasze podziały i sprawia, że stajemy się jednym [...]”⁴³. Refleksja ta wydaje się być dzisiaj szczególnie ważna, gdyż należy mieć świadomość, że w sakramentalny wymiar małżeństwa włączone są również wszystkie konflikty małżeńskie, bolesne doświadczenia oraz trudności związane z partnerem, z odmiennością charakteru, stylu życia i postępowania, ze wszystkimi wadami i obciążeniami. Całe jednak życie małżeńskie, ogarnięte tajemnicą paschalną Chrystusa, musi stać się więc realizacją chrześcijańskiej syntezy erosu, seksu, przyjaźni i agape, która wymaga radykalnej metanoi, otwierającej drogę do miłości godnej człowieka oraz zgodnej z duchem Ewangelii. W ten sposób – jak pisze Jan Paweł II w *Familiaris consortio* – „Dar Jezusa Chrystusa nie wyczerpuje się w samym sprawowaniu sakramentu małżeństwa, ale towarzyszy małżonkom przez całe ich życie”⁴⁴.

Miłość małżeńska nie może bowiem znać granic, jak nie znała ich miłość Chrystusa, który nie cofnął się nawet w obliczu śmierci⁴⁵. Małżonkowie, klęcząc przed ołtarzem, w dniu ślubu mówią: „nie opuszczę cię aż do śmierci”. Są to słowa wypowiedziane przez nich przed Bogiem, wobec Chrystusa. Słowa te współbrzmiają dobrze ze słowami, jakie Ewangelista Jan, uczeń Chrystusa, wypowiada w związku z Ostatnią Wieczerzą: „umiłowawszy swoich [...], do końca ich umiłował” (J 13, 1). Zachodzi tutaj głęboka zbieżność i jednorodność. Jan Paweł II przypomina zatem małżonkom, że ich miłość ma także swoje źródło w tej paschalnej Ofierze. Z niej wyrasta i do niej prowadzi. Miłość małżonków aż do śmierci – podkreśla papież – musi uczynić swoją miłość Chrystusa, ażeby sprostać wymogom małżeńskiej przysięgi: „ślubuję ci miłość, wierność i uczciwość małżeńską oraz że cię nie opuszczę aż do śmierci”⁴⁶.

W świetle tego, uważa Benedykt XVI, wydaje się być rzeczą zrozumiałą, jak bardzo dzisiaj „trzeba szanować i chronić tę cudowną rzeczywistość, jaką jest nierozzerwalne małżeństwo mężczyzny i kobiety”⁴⁷.

⁴³ Tamże, nr 18.

⁴⁴ Jan Paweł II, *Adhortacja apostolska „Familiaris consortio”*, nr 56.

⁴⁵ Zob. J.Sz. Szymczak, *Małżonkowie (wezvani do świętości)*, [w:] *Słownik małżeństwa...*, s. 243.

⁴⁶ Jan Paweł II, *Msza św. dla rodzin w Szczecinie*, [w:] *Jan Paweł II w Polsce 1979, 1983, 1987*, Warszawa 1989, s. 606.

⁴⁷ Benedykt XVI, *Rodzice, bądźcie przykładem wiary, nadziei i miłości. Homilia Benedykta XVI podczas Mszy świętej na zakończenie V Światowego Spotkania Rodzin (Walencja, 9 VII 2006)*, [w:] *Pielgrzymki apostolskie Ojca Świętego Benedykta XVI 2005–2007*, red. A. Wieczorek, Warszawa 2008, s. 122–123.

Dopiero w chrześcijaństwie – mówi z kolei Jan Paweł II – możliwa jest w pełni miłość małżeńska wbrew niewierności drugiej strony, nieosiągalna dla miłości czysto naturalnej. Małżeństwo sakramentalne nie jest bowiem tylko wskazaniem na doskonałą miłość Chrystusa do Kościoła, lecz w niej uczestniczy jako w swym źródle i przyczynie. Ta prawda winna – według Jana Pawła II – tkwić głęboko w świadomości małżonków, gdyż właśnie jedynie ta, ogarniająca wszystko rzeczywistość sakramentalnej obecności Chrystusa we wspólnocie małżeńskiej, może pomóc przetrwać najbardziej dramatyczne kryzysy małżeńskie, za którymi wschodzi brzask nadziei promieniającej z paschalnego triumfu Chrystusa⁴⁸.

W swojej książce pt. *Przekroczyć próg nadziei* Jan Paweł II zwraca się do młodzieży i małżonków w takich słowach: „Nie lękajcie się żyć wbrew obiegowym opiniom i sprzecznym z Bożym prawem propozycjom [...]. Nie dajcie się uwieść ułudom szczęścia, za które musielibyście zapłacić zbyt wysoką cenę, cenę nieuleczalnych zranień lub nawet złamanego życia własnego i cudzego!”⁴⁹. Papież wskazuje przy tym na krzyż Chrystusa, który jest znakiem Jego chwały, ponieważ – jak podkreśla dalej Jan Paweł II – ostatnie słowo należało nie do cierpienia i śmierci, lecz do Paschy Jezusa, tj. przejścia i przemiany w nowe życie⁵⁰. Małżonkowie zatem muszą również stale podejmować wysiłek wewnętrznej przemiany, aby rzeczywistość Paschy Chrystusa stanowiła centrum ich małżeńskiego życia. „Właśnie wtedy – przypomina papież Benedykt XVI – uczyć się patrzeć na inną osobę nie tylko jedynie moimi oczyma i poprzez moje uczucia, ale również z perspektywy Chrystusa”⁵¹. Wtedy też mężczyzna i kobieta, „dzieci ciała”, staną się w całym życiu „dziećmi ducha”. Wędrując bowiem przez pole ascezy, ofiary i cierpienia, na wzór Chrystusa i wraz z Nim, przejdą „od formy niewoli do formy chwały”⁵². Ich miłość bowiem, nakarmiona Chrystusową miłością, będzie zdolna – zdaniem Benedykta XVI – do miłowania się wzajemnie w Bogu i z Bogiem⁵³.

Misterium paschalne, w którym małżonkowie uczestniczą, jest więc niewyczerpanym źródłem niezłomnej nadziei, ufającej w możliwość rozwiązania każdego konfliktu, w pokonanie przeciwności, w przeżycie siebie oraz współmałżonka. Chwile, w których przeżycie uszczę-

⁴⁸ Por. Jan Paweł II, *Co się stało z przykazaniem „Nie cudzołóż” w naszym polskim życiu?*, „L’Osservatore Romano” 1991, nr 12, s. 46.

⁴⁹ Tenże, *Przekroczyć próg nadziei*, Lublin 1994, s. 102-103.

⁵⁰ Zob. I. Werbliński, *Małżonkowie (życie duchowe)*, [w:] *Słownik małżeństwa...*, s. 244-245.

⁵¹ Benedykt XVI, *Rodzina niezastąpionym dobrem...*, s. 14.

⁵² F. Carillon, *Zarys doktryny katolickiej*, Warszawa 1979, s. 557.

⁵³ Por. A. Czaja, *Sakramentalne małżeństwo...*, s. 52-53.

śliwiającej jedności są doświadczane jako „dar z wysoka”, jako coś, co możliwe jest tylko dzięki Bogu, sprawiają, że w sytuacjach kryzysowych dostrzega się na horyzoncie błysk światła nadziei na pokonanie uprzedzeń, rozżalenia, niechęci, na przełamanie barier oraz rozsypanie się dzielącego muru obojętności. Jan Paweł II w *Liście do Rodzin* pisze, że tym „darem z wysoka” dla małżonków jest Duch Święty, uzdalniający „męża i żonę do wzajemnego bycia dla siebie darem”⁵⁴ i który, jak podkreśla Benedykt XVI, „[...] harmonizuje ich serca z sercem Chrystusa i uzdalnia ich do miłowania [...]”⁵⁵.

Paschalne dzieło Chrystusa stale chroni małżonków przed ostateczną rezygnacją. Chrześcijańska nadzieja otrzymuje w małżeństwie specyficzną przestrzeń, którą należy kontynuować, poszerzać i pogłębiać, pamiętając o tym, że każdym aktem miłości, „która przebacza i darzy odkupieniem”⁵⁶, buduje się coś, co przewycięża śmierć i rodzi życie, obrazujące oraz partycypujące w życiu zmartwychwstałego i uwielbionego Pana⁵⁷.

3. Zakończenie

Z przysięgi małżeńskiej bierze początek wspólnota osób – *communio personarum*. Jedność ta dotyczy mężczyzny i kobiety, ich serc i ciał, dotyczy także ich jedności z Bogiem. Jest to jedność dwojga w Chrystusie, w orbicie oblubieńczej miłości, jaką On obdarza Kościół, a w Kościele każdego człowieka⁵⁸. Dynamizm tych tajemnic winien nieustannie skłaniać małżonków do otwarcia się na nie w całym ich życiu i do takiego postępowania, by miłość małżeńska i życie rodzinne stały się przejawem tajemnicy Wcielenia i Paschy i wyrażały je wobec innych⁵⁹.

W krótkim podsumowaniu, należy zachęcić wszystkich, a zwłaszcza małżonków chrześcijańskich do głębokiej lektury doktrynalnego nauczania dwóch ostatnich papieży na temat podstawowej wspólnoty ludzkiej, jakim jest małżeństwo. Nieodzowna wydaje się również – zdaniem Jana Pawła II – wielka praca dla kształtowania duchowości małżeństwa, moralności i życia duchowego małżonków⁶⁰.

⁵⁴ Jan Paweł II, *List do rodzin*.

⁵⁵ Benedykt XVI, *Encyklika „Deus Caritas est”*, nr 19.

⁵⁶ Jan Paweł II, *Adhortacja apostołska „Familiaris consortio”*, nr 13.

⁵⁷ Zob. A. Nadbrzeżny, *Łaska sakramentu małżeństwa w posoborowym nauczaniu Magisterium Kościoła*, [w:] *Sens i wartość...*, s. 35.

⁵⁸ Por. Jan Paweł II, *Msza św. dla rodziny...*, s. 607.

⁵⁹ Por. G. Baldanza, *L'approfondimento del segno sacramentale permanente*, [w:] *Realtà e valori del Sacramento del matrimonio*, red. A. Triacca, Roma 1976, s. 314–315.

⁶⁰ Por. Jan Paweł II, *Msza św. dla rodziny...*, s. 607.

Fr. Ireneusz Celary

**The Picture of a Sacramental Marriage in the Mysteries of Christ -
in the Theological Thought of Popes John Paul II and Benedict XVI**

The article is devoted to the problem of a sacramental marriage, which, through the imitation of Christ becomes an image and reflection of the mystic unity of Christ and the Church. Marriage is a space in which the saving work of Christ takes visible form. The author emphasizes the presence of this problem in the works of two popes: John Paul II and Benedict XVI. As a union of love marriage is a sacramental symbol of God's covenant with humanity and hence it was incorporated into the Christ's mystery of salvation.